Hvad har du *i sygeboksen?*

Udvalgte syge køer, kvier eller kalve skal undertiden opstaldes i bedriftens sygeboks. De syge dyr kræver ekstra opmærksomhed, og den ansvarlige for bedriftens dyr skal være opmærksom på flere forhold i denne forbindelse

Af Erik Træholt Thrane, kvægfagdyrlæge, LVK, et@lvk.dk

Der er forskellige forhold, som skal overvejes, når en ko skiller sig ud i flokken på grund af sygdom. Lov om hold af malkekvæg og afkom (29. april 2010) anviser, at den ansvarlige for bedriften skal sørge for, at kreaturer tilses mindst en gang om dagen. Syge eller tilskadekomne kreaturer skal desuden tilses så hyppigt, at sygdommens udvikling overvåges. Dyrene skal dog tilses mindst to gange dagligt.

Krav til sygepladsen

Ovenstående er selvfølgelig ikke en overraskelse for personer, som er vant til at passe dyr. Det kan dog være mere problematisk med følgende anvisning også fra Lov om hold af malkekvæg og afkom.

- Paragraf 23: Syge og tilskadekomne køer skal kunne holdes adskilt fra andre kreaturer.
- Paragraf 24: Der skal mindst være én sygeplads på bedriften. Hvis besætningen er på mere end 100 køer, skal der være mindst én sygeplads pr. 100 køer. Ved beregning af kravet til antallet af sygepladser afrundes til nærmeste hele antal sygepladser.

Stk. 2. Syge og tilskadekomne malkekøer skal opstaldes i enkeltsygebokse.
Stk. 3. Sygebokse må ikke bruges som kælvningsbokse.
Stk. 4. Underlaget i sygebokse, herunder i eventuelle sengebåse, skal bestå af tørst og blødt materiale.
Stk. 5. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om størrelse og indretning af sygebokse og sygepladser.

Det gælder 1. juli 2012

Der er vist ingen med kendskab til dyr, som modsætter sig det fornuftige i, at der på bedriften forefindes en sygeboks til særligt

En ko med paratuberkulose må aldrig gå på det fælles kælveboksareal!

En ko med en ikke smitsom sygdom, som for eksempel en lårtrykning, kan godt opstaldes i kælveboksen.

syge dyr, og de fleste bedrifter har da også ét eller andet arrangement, der fungerer som sygeboks.

Der er i ældre byggeri sjældent lavet én sygeboks pr. 100 køer, og der er derfor lavet en overgangsperiode for indfasning af dette lovkrav. Således gælder, at kravet om én sygeboks med tørt og blødt materiale pr. 100 køer først træder i kraft 1. juli 2016 for stalde taget i brug før 1. juli 2010. Samme anvisninger gives for bedrifter med ungdyr, hvor der også skal etableres én sygeboks pr. 100 ungdyr senest 1. juli 2016.

For alle stalde gælder dog, at der senest 1. juli 2012 skal være en enkeltsygeboks til syge og tilskadekomne malkekøer. Der skal altså ubetinget forefindes en sygeboks på alle bedrifter fra 1.juli 2012, men først fra 1.juli.2016 skal det være i et omfang svarende til én boks pr. 100 køer.

Kælvningsbokse og ungdyr

Om kælveboksen skrives der i Lov om hold af mælkekvæg og afkom § 27 *stk. 4* følgende: Kælvebokse og fælles forberedelsesbokse til højdrægtige køer og kvier må kun bruges som sygeboks, hvis kreaturet, der opstaldes, lider af en ikke smitsom sygdom, eller hvis det bliver sygt i forbindelse med kælvning.

Denne anvisning er allerede gældende og muliggør derfor, at der kan opstaldes køer med for eksempel udskridning, forstuvninger, mælkefeber eller lignende ikke smitsomme sygdomme i kælveboksarealet.

Fra 1. juli 2016 gælder det for ungdyr, at der i ældre stalde skal være mindst én ledig plads i en sygeboks. Dette er vedtaget for at sikre, at der altid hurtigt kan gribes ind, hvis et ungdyr kommer til skade eller har brug for særlig opmærksomhed i forbindelse med sygdom.

Hvad siger Dyreværnsloven?

Før vedtagelsen af Lov om hold af kvæg var anvisningerne omkring opstaldning af syge dyr meget mangelfuld. Det betød derfor, at den ansvarlige for et dyrehold kunne have svært ved at sikre, at tingene blev gjort rigtigt. Dette er delvist stadig tilfældet indtil de nye anvisninger træder i kraft og forventes fulgt. Det tætteste, man nu i overgangsperioden kan komme en form for anvisning omkring opstaldning af syge dyr, finder man i Bekendtgørelsen om dyreværnsloven fra 1. juli 2007 og de nyligt vedtagne egenkontrolprogrammer og branchekoder ("Egenkontrol i mælkeleverende besætninger" fra december 2007 og "Egenkontrol med dyrevelfærd" fra 1. juli 2010).

I Dyreværnsloven skrives følgende:

- Paragraf 1: Dyr skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.
- Paragraf 2: Enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.
- Paragraf 3: Rum eller arealer, hvor dyr holdes, skal indrettes på en sådan måde, at dyrets behov tilgodeses, jævnførende paragraf 2.

Så er det i øvrigt op til den enkelte ansvarlige for en kvægbedrift at finde ud af, hvad der menes med, at *et dyr behandles omsorgsfuldt og huses og passes under hensyntagen til dyrets sundhedsmæssige behov!*

Det er desværre ikke altid en let opgave at gøre ovenstående rigtigt, eftersom der sjældent er tale om sort/hvide forhold, hvor dyrets tilstand er stabil. Syge dyrs situation har det med glidende at blive bedre eller ringere, og derfor ændres det syge dyrs behov for pasning og opstaldning over tid.

Selvom den ansvarlige for dyret regelmæssigt optimerer på pasning og opstaldning af det syge dyr, kan der i en overgangsfase være situationer, hvor dyrets opstaldning kunne tænkes bedre. ▶

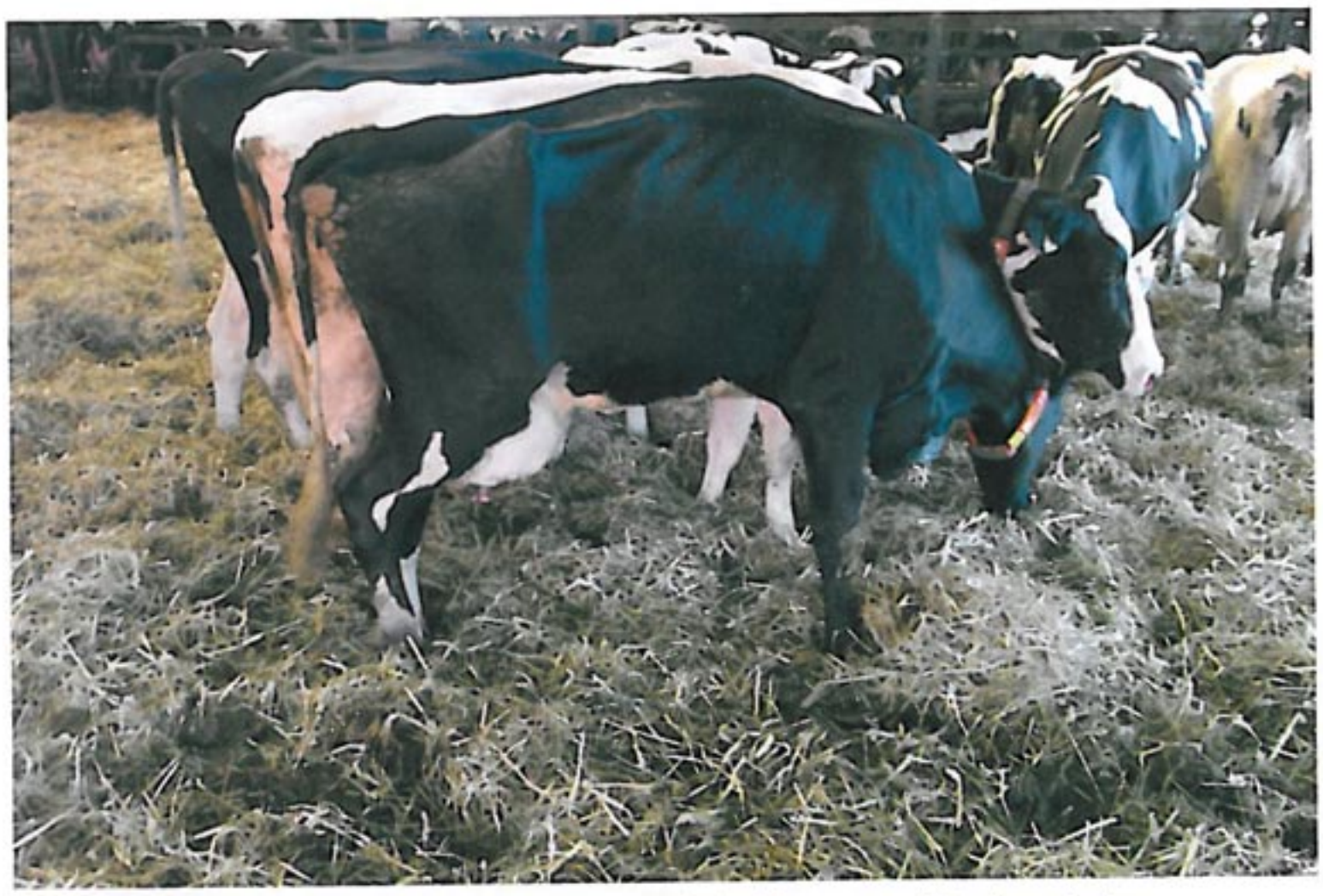

Syge og svage køer kan med fordel tages ud af fællesholdet og opstaldes i sygeboks.

Pressemeddelelse fra Fødevarestyrelsen udsendt 11. juni 2010

Målrettet kontrol med kvægbesætninger

Fødevarestyrelsens Veterinærrejsehold gennemfører i de kommende måneder 50 kontrolbesøg i danske kvægbesætninger for at kontrollere, om syge eller tilskadekomne kreaturer behandles forsvarligt. Veterinærrejseholdet vil blandt andet se nærmere på, om dyr behandles, opstaldes, fodres, vandes og passes hensigtsmæssigt og efter reglerne i dyreværnsloven og i overensstemmelse med god landmandspraksis.

Ved velfærdskontrollen i 2008 stødte vi ofte på utilstrækkelig behandlingen af syge eller tilskadekomne dyr. Overtrædelser, der udløste enten indskærpelser, påbud eller politianmeldelser. Derfor sætter kontrolkampagnen fokus på området igen i år, forklarer leder af Veterinærrejseholdet, Flemming Kure Marker.

Veterinærrejseholdet kontrollerer, at reglerne bliver overholdt, og i tilfælde af overtrædelser af dyreværnsloven kan Veterinærrejseholdet påbyde besætningsejeren at tage hånd om dyret eller få det aflivet. Alvorlige overtrædelser vil blive politianmeldt. Overtrædelser af reglerne vil samtidig kunne betyde, at landmanden får reduceret sin landbrugsstøtte. Det skyldes, at reglerne om pasning af syge og tilskadekomne dyr er omfattet af EU's såkaldte krydsoverensstemmelseskrav.

Det siger Dyreværnsloven

Dyr, der er syge eller tilskadekomne, skal omgående behandles og passes hensigtsmæssigt. Dyr, der er syge, har behov for særlig pasning og skal beskyttes bedst muligt mod smerte og lidelse. Det vil sige, at når et dyr bliver sygt eller kommer til skade, skal dyrets ejer eller den besætningsansvarlige straks vurdere dyrets sygdom/skade og om nødvendigt aflive dyret eller konsultere en dyrlæge.

Fødevarestyrelsens Veterinærrejsehold forventer at kunne fremlægge en rapport med resultaterne af kontrolbesøgene ved årets udgang.

▶ Som eksempel kan man spørge: Hvornår er en lemmelidelse af så svær karakter, at dyret med fordel kan opstaldes i en sygeboks med skridsikkert underlag? Ofte forværres en lemmelidelse langsomt, indtil passende tiltag og behandling om muligt vender sygdomsudviklingen, hvorefter dyret langsomt bliver bedre gående. I andre situationer forværres sygdommen trods foranstaltninger og/eller behandling, og dyret må til sidst skrives på tabskontoen.

Ovenstående problemstilling omkring håndtering af syge dyr har desværre fået fornyet aktualitet og kan i den kommende tid give anledning til grå hår for mange, da Fødevarestyrelsens Veterinærrejsehold har annonceret, at det er netop disse forhold, det i en målrettet kontrolkampagne i efteråret 2010 vil undersøge nærmere. Det fremgår af den pressemeddelelse, som Fødevarestyrelsen har udsendt 11. juni 2010.

Det afhænger af øjnene der ser

Problemet med den annoncerede kontrol er, at Veterinærrejseholdet kommer ud i besætningerne og ser på de syge dyr i et øjebliksbillede, hvor det syge dyrs tilstand vanskeligt kan vurderes som værende i bedring eller forværringdette kan kun den ansvarlige, som flere gange dagligt sørger for dyrets pleje og pasning.

Om et sygt eller tilskadekommet dyr behandles og passes hensigtsmæssigt afhænger i nogen grad af øjnene som ser!

Som tidligere nævnt er der sjældent tale om hurtige, akutte ændringer i et dyrs sygdomstilstand (undtaget er naturligvis benbrud og lignende). Et sygt dyr bliver typisk langsomt mere sygt, indtil det besluttes, at sygdomstilstanden har en karakter, hvor behandling er påkrævet. Afhængig af øjnene som ser, kan dette rette tidspunkt for igangsætnings af sygdomsbehandling ligge tidligere eller senere. Visse syge dyr har det jo rent faktisk med at blive raske igen uden behandling.

Jeg har i et forsøg på at hjælpe den ansvarlige for et sygt/lidt sygt/ næsten raskt dyr i denne gråzone udarbejdet et staldskema, hvorpå vi notere relevante forhold omkring de ikke fuldstændigt raske dyr, således at den ansvarlige for kvægholdet kan dokumentere, at der er vurderet på og taget stilling til status og ideel behandling af det ikke raske dyr. ▶

LVK Landbrugets Veterinære Konsulenttjenste, Fynsvej 8, 9500 Hobro. Tlf. 9852 0044. Fax. 9851 0470. Mail lvk@lvk.dk

Oversigt over særligt syge, dyrlægeundersøgte og tilsete kreaturer.

CHR-nummer:_____

Dato: _____

Bedrift:_____

Dyrlæge Erik Træholt Thrane
Praksis nr. 6022, Aut. nr. 3463
Kirkeholtvej 30, 8543 Hornslet
Mobil 4018 1140 e-mail: et@lvk.dk

_____
(Dyrlægens underskrift)

Ca. dage fra eller til kælvning	Dyrets CHR-nummer	Almentilstand			Repro	Lemmer	Sandsynlig diagnose	Obs til næste uge	Prognose		Behandling
		Huld 1,0-5,0	Ketose 1-6	Temp.	Bør/ skede	Klove Haser Lår		ja/nej	Helbredelse	Overlevelse	

Figur 1. Skema til registrering af langtidssyge dyr i besætningen. Skemaet kan blandt andet bruges som dokumentation ved kontrolbesøg af Fødevarestyrelsens Veterinærrejsehold.

▶ Skemaet kan ses i figur 1 og indeholder blandt andet følgende relevante elementer:

- **Huld, ketose og temperaturændringer.** Registrering af disse parametre muliggøre, at langtidssyge dyrs infektiøse og stofskiftemæssige tilstand kan følges.

- **Sandsynlig diagnose.** Efter grundig undersøgelse kan det selv for den veluddannede i visse tilfælde være svært at fremkomme med en 100 procent korrekt diagnose. Ofte ses et symptombillede baseret på et samspil af flere diagnoser, og undertiden er det nødvendigt at undersøge dyret flere gange over flere dage for at kunne give et bud på en endelig diagnose. På skemaet skrives den sandsynlige diagnose på undersøgelsestidspunktet, hvis dette er muligt.

- **Observation til næste uge/besøg**. Hvis det anses for relevant (hvis diagnosen for eksempel er ukendt, eller udfaldet af sygdomsforløbet er usikkert) skal besætningsdyrlægen tilse og undersøge dyret igen. Dette angives på skemaet, så udefrakommende (for eksempel Veterinærrejseholdet) kan se, at dyret stadig er under observation.

- **Prognose for helbredelse.** Nogle lidelser vil betyde, at dyret med en vis sandsynlighed aldrig bliver helbredt. Det er for eksempel tilfældet ved visse klov- og lemmelidelser. Hvis sygdommen ikke er smertevoldende og opstaldningen af det syge dyr understøtter dets behov, anses dette ikke for uforsvarligt og betinger ikke en absolut dødsdom. Det er muligt, at dyret trods en udsigtsløs helbredelse kan opstaldes og beholdes i besætningen indtil slagtning eller eventuel aflivning efter nærtstående kælvning vælges.

- **Prognose for overlevelse.** Undertiden kan et sygt dyrs overlevelsesevne anses for yderst tvivlsom trods massiv behandling med relevante smertestillende og antibakterielle produkter. Det kan for eksempel være tilfældet ved sygdom forårsaget af fremmedlegeme (for eksempel en iturevet dåse, hvor en vommagnet ikke har nogen chance for at begrænse dåsens skadevirkning) Vælges behandling af dyr med tvivlsom prognose for overlevelse, angives dette her.

- **Behandling.** I dette felt angiver besætningsdyrlægen, hvilken behandling (eller mangel på samme) som er aftalt igangsat. Dette er yderst relevant, da det over for tredjemand skal være klart, at dyrets tilstand er vurderet af en dyrlæge, og at denne har vurderet, at behandling er påkrævet/ikke påkrævet.

Aflivning eller slagtning

Kan et sygt dyr ikke behandles med succes, er der flere forskellige løsninger på dette.
Aflivning: Hvis dyret må anses for uegnet til slagtning. Det gælder, hvis dyret har en infektion og feber over 39 grader celsius eller er antibiotikabehandlet og endnu inden for tilbageholdelsesperioden. Det kan også være, at dyret har en yderst ringe slagteværdi/vægt. Aflivning kan være en fornuftig løsning, så dyret undgår yderligere smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe, som det fremgår af dyreværnsloven. Hvis dyret kan slagtes og er transportegnet/begrænset transportegnet, kan en løsning være, at der udfyldes en *Slagteattest for transport af levende dyr*, hvorefter dyret sendes til slagtning på den i attesten angivne facon.
Der er stramme regler for, hvilke dyr der kan sendes til slagtning på denne måde.
Fødevarestyrelsen har i vejledningen *Skærpet vurdering af dyrs transportegnethed* anvist følgende forhold, som skal overholdes:

Ejer- og dyrlægeerklæring

for et dyr, der nødslagtes eller slagtes uden for slagteri

Erklæringen skal ledsage dyret til slagteriet og afleveres til embeds-dyrlægen	Slagteriets navn	
	Slagteriets adresse	
Dyrets ejer/bruger, inkl. CHR nr.	Navn	CHR nr.
	Adresse	
Dyrets art og signalement, herunder køn. For kvæg desuden dyrets fødsels-dato og –år samt CKR nr.	Art og signalement, herunder køn	
	Kvæg: fødselsdato og –år	Kvæg: CKR nr.
Oplysninger om evt. behandling af dyret inden for de seneste 6 måne-der med veterinære lægemidler m.v.	Anvendte midler, behandlingsdatoer, tilbageholdelsesperioder	
	Jeg bekræfter h[illegible]d de ovenstående oplysninger, at dyret eller be[illegible]ingen ikke er un-derlagt o[illegible]triktioner, samt at der for kvæg er indgivet k[illegible] oplysninger til CHR o[illegible] [illegible]yrlægen afg[illegible]ninger vedrø[illegible]r anden	

Ved vurderingen af om det enkelte dyr er transportegnet, skal det især tillægges yderligere vægt om:

- Forsendelsen indebærer omlæsning af dyret.
- Der er tale om et udsætterdyr, der må antages at være i en tilstand, som gør det mindre robust til at modstå den påvirkning, som en længere forsendelse indebærer.
- Særlige vejrforhold gør sig gældende.

Endvidere skal den tvivl, der kan opstå, når et dyr befinder sig i grænseområdet mellem at blive anset for at være transportegnet eller ej, komme dyret til gode.

Dyr, som ikke anses for transportegnede til den påtænkte forsendelse, skal afhængig af årsagen hertil enten sendes til et slagteri inden for en afstand af cirka 30 kilometer eller til et nærliggende slagteri. Grænsen på 30 kilometer finder anvendelse på lidelser i bevægeapparatet, blodøre, varme-stress, stress-søer, spændte og ømme yvere samt visse dyr med magert eller meget kraftigt huld. Hvad angår lidelser så som brok, bylder, halebid og sår skal transport foregå til et nærliggende slagteri.

I alle tilfælde skal dyrene transporteres på et velstrøet leje adskilt fra andre dyr og ledsages af en behørigt udfyldt slagteattest, der skal indeholde en nøje beskrivelse af dyrets kliniske tilstand.

Når den ansvarlige for et "sygt" dyr får besætningsdyrlægen til at vurdere dyrets tilstand og eventuelt udfylde slagteattesten ud fra ovenstående betingelser og begrænsninger, vil det yderst sjældent give problemer med slagteriets tilsynsførende dyrlæger, der på attesten kan se, at dyret inden forsendelse til slagteriet er undersøgt og vurderet transportegnet af en dyrlæge.

Der er ikke tvivl om, at det er klogt og ansvarligt, at dyr med visse lidelserfor eksempel kroniske, uhelbredelige funktionsskader i klovenudsættes for minimal belastning i forbindelse med transport til slagteri.

Et vigtigt område

Forhåbentligt har ovenstående gennemgang af aktuelle regler, muligheder og begrænsninger i de forskellige "værktøjer" til håndtering af bedriftens syge dyr givet et fornuftigt overblik over, hvad du kan og skal gøre i denne sammenhæng.

Én ting er sikkert: I forbindelse med det øgede fokus på dyrevelfærd, vil det være et område, som også fremover tiltrækker sig megen opmærksomhed, og den besætningsejer, som udviser stor indsigt heri og håndterer området systematisk og professionelt vil vinde respekt og anerkendelse for det.

Hvornår er det rette tidspunkt at flytte koen over i sygeboksen?